

GRŠKA FILOZOFIJA

(Seminarska naloga)

Predmet: informatika

POVZETEK

Seminarska naloga govori o grški filozofiji. V seminarski nalogi bodo opisana predvsem življenja in dela najbolj znanih grških filozof ter njihov pogled na svet. Opisano bo tudi nekaj o filozofiji.

KLJUČNE BESEDE

Filozofija

Kazalo:

Kazalo:.....	3
1 UVOD.....	4
2 FILOZOFIJA – KAJ SPLOH JE FILOZOFIJA?.....	4
3 JONSKA FILOZOFIJA IN PITAGOREJCI	4
4 DIALETIKA IN METAFIZIKA PREDSOKRATIKOV	6
5 DEMOKRITOV ATOMIZEM.....	8
6 SOFISTIČNA MODROST.....	10
7 GRŠKI FILOZOFI.....	11
7.1 ARISTOTEL.....	11
7.1.1 ŽIVLJENJE IN DELO.....	11
7.1.2 RAZDELITEV FILOZOFIJE.....	12
7.2 PITAGORA.....	12
7.2.1 ŽIVLJENJE IN DELO.....	12
7.3 TALES.....	14
7.3.1 ŽIVLJENJE IN DELO.....	14
7.4 SOKRAT.....	15
7.4.1 ŽIVLJENJE IN DELO.....	15
8 ZAKLJUČEK.....	16
9 VIRI IN LITERATURA.....	16

Kazalo slik:

Slika 1:Tales.....	4
Slika 2: Pitagora.....	5
Slika 3:Heraklit.....	7
Slika 4: Parmenid & Zenon.....	8
Slika 5: Demokrit.....	9

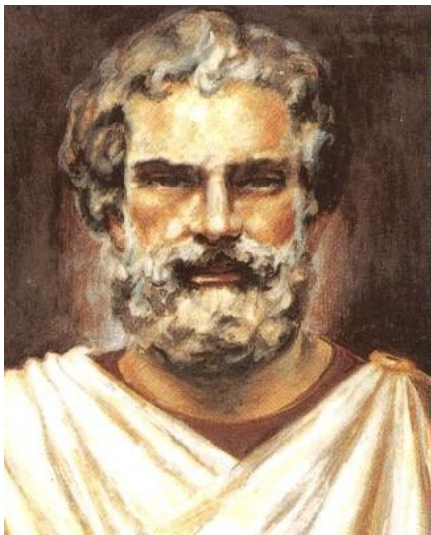
1 UVOD

To seminarsko nalogo sem si izbral, ker mi je bila dokaj zanimiva. Že od nekdaj so me zanimali filozofi ter njihova dela. Upam da se bote ob branju še veliko več naučili kot že veste o filozofih in filozofiji.

2 FILOZOFIJA – KAJ SPLOH JE FILOZOFIJA?

Filozofija (grško φιλοσοφία: filosofía) je humanistična veda. Za razliko od posamičnih znanosti se ne ukvarja s posameznim izsekom stvarnosti ali z njenim posebnim vidikom, temveč tematizira človeško izkustvo kot celoto.

Začetki filozofije segaje že v čas stare Grčije (starih Grkov). Prvi grški filozof je bil Tales iz Mileta, ki je izrekel misel, da je počelo vsemu voda kot tista snov, iz katere naj bi nastalo vse, kar je, je s tem postavil temelj filozofskemu mišljenju.

Slika 1:Tales

(<http://www.znanje.org/i/i26/06iv01/06iv0119/tales.jpg>)

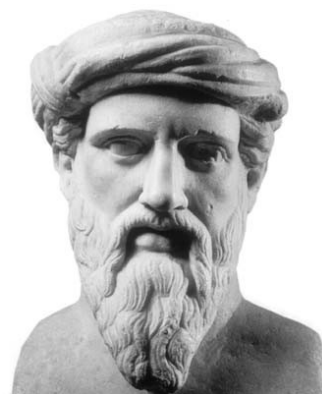
3 JONSKA FILOZOFIJA IN PITAGOREJCI

Temeljni pojem, s katerim se začne jonska filozofija, je pojem prapočela. Jonski filozofi so iskali prapočelo v eni sami snovi, v enem samem prapočelu. Tales je trdil, da vse nastaja iz vode, drugi jonski filozof Anaksimander (Talesov učenec) je trdil, da

vse nastaja iz nekega prapočela, ki ni podrobneje določeno, tretji jonski filozof Anaksimenes pa je prisegal, da je ta snov zrak. Hkrati s tem je postal pomemben tudi način nastajanja vsega iz enega.

Po njihovem stvari nastajajo z zgoščevanjem in razredčevanjem ali z ločevanjem med toplim in hladnim, redkim in gostim. To nastajanje ni zmedeno, ni kaotično, ampak urejeno ter ima pri nekaterih filozofih tudi etični smisel. Za jonske filozofe trdimo, da so bili prvi materialisti – snovno počelo je samozadostno, to pomeni, da za svoje delovanje ne potrebuje nobenega tujega dejavnika, in pa prvi dialektiki, ker so mnogi med njimi videli razvoj vsega v nasprotjih med lastnostmi snovi.

Približno v istem času se je na drugem koncu Grčije, v južni Italiji, rodila drugačna filozofska misel. Osnoval jo je **Pitagora**. Pitagorejci so spoznali, da je mogoče višino tona in dolžino strune izraziti številčno in to odkritje so Pitagorejci prenesli tudi na svoja kozmološka razmišljanja. Tako so mlajši filozofi počelo sveta videli v številu. Tudi število kot počelo vseh stvari vsebuje dialektične prvine, saj je številčno ugotovljiva harmonija vedno zlivanje med seboj različnih nasprotujočih si delov. Važno je tudi pitagorejsko prepričanje, da je deljivost stvari omejena (verjeli so, da je možno vsa razmerja v naravi predstaviti z racionalnimi števili). S tem prepričanjem so uveljavili kasnejši atomizem, nauk, po katerem obstajajo nedeljivi delci snovi.

Slika 2: Pitagora

[http://
www.magiadeinumeri.it
/pitagora7.gif](http://www.magiadeinumeri.it/pitagora7.gif)

Temelji te začetne grške filozofije, grškega materializma sestavljajo naslednja pomembna izhodišča:

- Grki so vpeljali načelo spreminjanja, gibanja kot pot razvoja vsega po združevanju in razdruževanju nasprotnih si lastnosti snovi.
- Ustvarili so pojem elementa, prvine. Stvari, ki jih čutno zaznavamo, so sestavine elementov ali pa razvoj enega samega prapočela.
- Spremenljivost, nastajanje in preminevanje je združevanje in razdruževanje prvin.
- Gibanje, nastajanje, preminevanje je podrejeno višjemu zakonu nujnosti. Vse, kar se dogaja, se dogaja zakonito in ne naključno.

4 DIALETIKA IN METAFIZIKA PRED-SOKRATIKOV

Dialektika je nauk o splošnih zakonitostih gibanja, temelječega na protislovnosti bivajočega. Eno-mnogo, negibno-gibljivo, večno-časovno končno, neskončno-prostorsko končno, trajno-minljivo itd. so pari pojmov, ki nam dajo misliti, kakšen je svet, iz česa sestoji. Pojavi se prvo ontološko vprašanje. Na eni strani dialektika spreminjanja in nastajanja, na drugi pa svet ene same večne nespremenljive biti.

Predstavnik in hkrati oče dialektike je grški filozof Heraklit (6. st. pr. n. š.). Njegova osnovna misel je bilo prepričanje, da je svet enotnost mnogega, da je vse v stalnem razvoju, mehanizem tega razvoja pa je boj med nasprotji. Vse se spreminja, vendar to spreminjanje ni kaotično, ni naključno, ampak urejeno gibanje vsega, kar je.

Slika 3:Heraklit

(<http://www.paulina.friko.pl/Heraklit.gif>)

Heraklitovega sodobnika Parmenida, pa imamo za utemeljitelja in očeta metafizike. Parmenid je izhajal iz prepričanja, da biva samo bivajoče, nebivajoče pa ne. Druga njegova domneva pa je prepričanje, da je misliti isto kot biti, torej, kar je v mislih neprotislovno, tudi biva, saj je resnica izenačena z bitjo. Biti je v skladu s to zamisljivo ena sama, večna, nespremenljiva, nenastala, zunaj časa, je večna sedanjost, je negibna. Večini filozofov se je zdela ta filozofija biti nesmiselna in nerazumljiva, duhovito pa jo je zagovarjal Zenon iz Elee. Ob domnevi, da je bit isto kot poln in ne biti isto kot prazen prostor, je dokazal, da gibanje ni mogoče. To je storil v znameniti zgodbi o Ahilu in Želvi.

Slika 4: Parmenid & Zenon

(<http://img.photobucket.com/albums/v234/ftshooter/Parmenides-Good.jpg>)

(<http://www.mlahanas.de/Greeks/Portraits/Zenon.jpg>)

Problem je v tem, da je gibanje pojmovno protislovno, da ga ne moremo zajeti z ločenimi enotami, ampak ga lahko razumemo samo kot prehajanje. Gre za protislovnost neskončne deljivosti prostora in časa.

S Parmenidom in Heraklitom nastaneta dva tipa ontologije, parmenidovski, ki mu zaradi statičnosti pravimo metafizičen in heraklitovski, ki mu po pravici pravimo dialektičen. Oba načina filozofiranja sta pomenila izziv za vso nadaljnjo usodo grške filozofije.

5 DEMOKRITOV ATOMIZEM

Nasprotje med bitjo in nebitjo, med polnim in praznim, je vodilo grške filozofe tudi v nauk o končni deljivosti snovi ali atomizem. Temeljni, uvajalni pojem v ta nauk je bil pojem prvine ali elementa. Prvine so bile čutne kvalitete (mrzlo, toplo, vlažno, suho) ter njim prirejene prvine: zrak, ogenj, voda, zemlja. Vse do konca srednjega veka so se te prvine obdržale kot osnovni delci vsega, kar je. Vsaka izmed njih je imela

lastnosti parmenidovske biti, čeprav se je s tem podrla Parmenidovska logična zgradba.

Drugačna možnost je bila domneva o neskončni množici med seboj enakih prvin, katerih je bila vsaka stvar deležna v različnih količinah.

Najpomembnejši atomist antične Grčije je bil Demokrit iz Abdere (med 5. in 6. st. pr. n. š.). Po njegovem so atomi tako majhni kot geometrijske točke, vendar te niso matematične, ampak prostorsko (fizikalne) količine, ki izpolnjujejo prazen prostor (Demokrit je priznaval obstoj praznine). Atomi so polni, čutnozaznavne stvari pa so povezave, kombinacije atomov. Le te niso nastale slučajno ali po naključju, ampak obstaja nek vzrok za njihov nastanek. Nauk, po katerem je vse dogajanje določeno vnaprej, determinizem, je temelj Demokritovega atomizma.

Demokrit je bil zadnji izmed tistih filozofov, ki jih je zanimalo predvsem počelo vseh stvari. Z razvojem grškega javnega, političnega in kulturnega življenja je postal središče filozofskega zanimanja človek sam.

Slika 5: Demokrit

<http://www.nisd.net/marshall/Departments/Sciencedept/Atomic%20Theory/Images/Demokrit.jpg>

6 SOFISTIČNA MODROST

Sredi 5. st. pr. n. št., v času zlate dobe Aten, je bil položaj atenskega državljana v mnogočem odvisna od njegovega boja za svoje pravice. Govor je bila ta nova oblika boja. Sofisti so bili sprva mojstri znanja, ki so za denar poučevali ljudi govorništva in drugih veščin, ki so jih obvladali. Kasneje pa je beseda sofist dobila zaničljiv prizvok; sofisti so za denar ljudi učili varljivih sklepanj.

S sofisti se je ontološka problematika prevesila v spoznavnoteoretsko. Že Demokrit je učil, da je čutno spoznanje 'temno' in da je 'pravo' spoznanje le razumsko.

Temeljna trditev sofistike je bil stavek naslavnejšega sofista Protagore (5. st. pr. n. št.): "Vseh stvari merilo je človek, bivajočih, kako so, ne bivajočih, kako niso."

Protagorovo sporočilo govori o tem, da ni splošno veljavnih resnic, da je resnica stvar posameznika in je torej relativna ('Ali je veter sam po sebi mrzel ali nemrzel, ali je mrzel samo za tistega, ki ga zebe?').

Sofistični nauk je temeljil na senzualističnem relativizmu, ki je zašel v nihilizem, t.j. prepričanje, da sploh ničesar ni mogoče ne trditi ne dokazati. Pomen sofističnega nauka je bil tudi v tem, da so filozofijo približali navadnim meščanom in s svojim senzualizmom opozorili na vprašanje relativne in absolutne, subjektivne in objektivne resnice.

7 GRŠKI FILOZOFI

Med najbolj znane starogrške filozofe spadajo Aristotel, Demokrit, Heraklit, Hipokrat, Pitagora, Platon, Sokrat, Tales ter še mnogo drugih.

7.1 ARISTOTEL

Aristotel je bil starogrški filozof, ki se je rodil leta 384 pr. n. št. v grški koloniji Stagira ter umrl 7. marca 322 pr. n. št. v Halkidi na otoku Evboja.

7.1.1 ŽIVLJENJE IN DELO

Aristotel je bil sin Nikomaha, zdravnika makedonskega kralja Amintasa. Bil je vodilna oseba Likije. S 17. letom je prišel v Atene in postal Platonov učenec. S 40. leti je postal vzgojitelj kraljevskih sinov. Njegov učenec Aleksander Veliki Makedonski je osvojil Perzijo in mu podaril 800 talentov, mu poslal neznane rastline, živali, kamne.

Že več kot 50 let star se je s svojimi zbirkami vrnil v Atene in ustanovil samostojno filozofsko šolo v Liceju, gimnaziji blizu mesta. Dopoldne je imel ezoterična predavanja pred izbranimi učenci, zvečer pa je izobraževal širši krog poslušalcev z javnimi ali ezoteričnimi predavanji. Atenci so ga osumili, da pripada makedonski stranki, in so ga obsodili brezbožništva. Zbežal je v Halkido na otoku Evboja, kjer je umrl.

Opozoril je, da je senca na Luni med Luninim mrkom okrogla, kar dokazuje, da je Zemlja okrogla. Po Platonu je bil največji mislec starega veka. V *Knjigi o živih bitjih* je zapisal: »Luna je v najožjem sorodstvu z Zemljo, Sonce pa Zemljo oplaja in njena nosnost se konča vsako leto s porodom. Tako torej najdemo v tej ureditvi občudovanja vredno harmonijo sveta in zanesljivo, harmonično povezanost gibanja in velikosti zvezdnih poti, kot je ni mogoče najti nikjer drugod.«

7.1.2 RAZDELITEV FILOZOFIJE

Zelo znana je Aristotelova razdelitev filozofije. V njegovem času sta bili filozofija in znanost identični, tako da gre v bistvu za prvo evropsko klasifikacijo znanosti.

- teoretska filozofija (prva filozofija, matematika, fizika)
- praktična filozofija (etika, politika, ekonomija)
- poetična filozofija

7.2 PITAGORA

Pitagora je bil starogrški filozof, matematik in mistik, ki se je rodil leta 582 pr. n. št. na otoku Samos, v Joniji ter umrl leta 496 pr. n. št. v Metapontu.

7.2.1 ŽIVLJENJE IN DELO

Pitagora je bil Talesov sodobnik. Že v mladih letih je zaradi ostre, samodrške vladavine samoškega vladarja Polikrata zapustil Samos in odšel v svet. Učil se je pri Anaksimandru ali celo pri Talesu. Prav gotovo je živel in se učil tudi v Egiptu in potoval po Vzhodu. Vrnil se je domov, tam učil in kmalu spet odšel na zahod. Ustavil se je v Veliki Grčiji na Siciliji. Od tam je leta 529 pr. n. št. odšel v dorsko kolonijo Kroton v južni Italiji, kjer je ustanovil znamenito šolo pitagorejcev. Takrat so Grki že poselili obale južne Italije in vzhodne Sicilije in ta pokrajina je ostala grška še daleč v srednji vek.

Znan je njegov Pitagorov izrek, ki velja za pravokotni trikotnik:

$$c^2 = a^2 + b^2,$$

kjer sta a in b kateti, c pa hipotenuza. To je verjetno najbolj znan pojem iz celotne geometrije. Posplošila sta ga Hipokrat in Evdoks. Prvi ga naj bi po Evdemu celo dokazal pred Evdoksom. Za pravokotni trikotnik ga je dokazal Evklid v Elementih. Uporabljali so ga že Egipčani v 6. stoletju pr. n. št.

Pitagora je učil, da sta število in mera bistvo stvari. Znana so njegova števila. Raziskoval je prijateljska števila. V sorodstvu števil 220 in 284, ki sta križno enaki vsoti svojih deliteljev, je videl prisodobno človeškega prijateljstva.

Težko je reči, kaj je bila zasluga samega Pitagore in kaj so naredili njegovi številni učenci, še posebno pa Filolaj.

Pitagora se je ukvarjal tudi z zvokom. Odkril je, da se strune na glasbilih oglašajo višje, če jih skrajšamo. Odkril je tudi, da se lahko višina tona preprosto primerja z dolžino. Če je bila, na primer, struna dvakrat daljša od druge, je bil zvok, ki ga je oddajala, ravno za oktavo nižji. Če je bilo razmerje strun $3/2$, se je slišal glasbeni interval, imenovan kvinta, in če je bilo razmerje $4/3$, je bilo slišati kvarto. Ton je bil višji tudi, če so struno bolj napeli. Po zaslugi teh opažanj je proučevanje zvoka edino poglavje v fiziki, kjer se grški pogledi niso spremenili do danes. Iz teh proučevanj je izhajalo njegovo prepričanje, da temelji vse stvarstvo na številih in njihovih razmerjih.

Pitagora je prvi spoznal, da sta zvezdi Danica (*Phosphorus*) in Večernica (*Hesperus*) ena zvezda. Po tem so ji nadeli ime Afrodita, danes pa jo poznamo kot planet Venero. Prvi je tudi opazil, da Lunin tir ne leži v ravnini Zemljinega ekvatorja, ampak leži poševno nanjo. Prvi je trdil, da je Zemlja okrogla. Prvi je tudi opozoril, da se Sonce, Luna in takrat znani planeti ne gibljejo z nepremičnimi zvezdami, ampak gredo vsak po svoji poti. Tako se je rodila misel, da so poleg nebesne krogel, ki jo je vzel Anaksimander, potrebne še dodatne krogel za različne planete. Število krogel za opis gibanj planetov je pri različnih avtorjih pozneje 700 let naraščalo, dokler se jih ni Kepler znebil.

7.3 TALES

Tales je bil starogrški filozof, matematik, astronom in inženir, ki se je rodil okoli leta 635 pr. n. št. v Miletu, v Joniji ter umrl okoli leta 543 pr. n. št.

7.3.1 ŽIVLJENJE IN DELO

Tales je bil Pitagorov sodobnik. Velja za ustanovitelja grške filozofije, znanosti in matematike. Bil je eden od sedmerice modrih. Njegov učenec je bil Anaksimander in Pitagora.

Tales je bil bogat trgovec in je prepotoval velik del sveta. Bil je tudi v Egiptu, kjer se je seznanil z astronomijo in geometrijo. Iz Egipta je prinesel tudi pojem števila. Enote 1 ni kot Evklid štel med števila.

Izračunal je višino piramide. Najprej je izmeril dolžino svojega telesa, ki je bila recimo 1,80 m. Z novim merjenjem je ugotovil dolžino njegove sence, ki je bila 60 cm, torej $\frac{2}{3}$ krajša od njegovega telesa. Potem je izmeril dolžino sence piramide, dobil 49 m, in je to število pomnožil s 3 in tako dobil višino piramide natančno 147 m.

Verjetno je po študijskem potovanju v Babilon prenesel kaldejski saroški cikel in privedel svoje someščane do začudenja, ko je napovedal Sončev mrk za 28. maj leta 585 pr. n. št. Herodot je med drugim navedel, da se je mrk začel v času, ko je potekala bitka za reko Halis med lidijskim kraljem Aliatom II. in medijskim kraljem Kjaksarom (Siaksar). Borci so verjeli, da se je na njih Sonce razjezilo in so hitro sklenili premirje. Pokrajina ob Halisu je po tem postala mejna pokrajina med obema kraljestvoma.

Tales je trdil, da je voda počelo vseh stvari. Krožni tok vode pa je bil zanj gonilo Vesolja in življenja. Znana sta njegova izreka o sorazmerjih:

- Talesov izrek o sorazmerjih: razmerje odsekov na poljubni premici šopa, ki ga seče snop premic, je enako razmerju prirejenih odsekov na poljubni drugi premici šopa,
- Talesov izrek o sorazmerjih: razmerje odsekov na poljubni premici šopa je enako razmerju prirejenih odsekov na vzporednicah, ki sekata dani šop.

Pri tem moramo upoštevati, da gredo ustrezni odseki na premicah šopa od središča 0.

7.4 SOKRAT

Sokrat je bil starogrški filozof, ki se je rodil 4. junija 470 pr. n. št. v Atenah, v Grčiji ter umrl okoli leta 399 pr. n. št. v Atenah.

7.4.1 ŽIVLJENJE IN DELO

Sokrat se je rodil v Atenah kot sin kiparja Sofroniska in babice Fenarete. V mladosti je, kot vsi atenski mladeniči, služil mestu kot vojak. Že v mladosti se je izkazal za odločnega, vztrajnega in hrabrega človeka. Že zgodaj pa je opustil svoj poklic kiparja in se odločil za življenje v revščini in poučevanje. Poleg tega je postal v Atenah znan kot velik mojster dialoga, ki mu praktično ni bilo para. Mimoidočim je postavljajl vprašanja in jih preko njih hotel pripeljati do spoznanja neke resnice. Izhajal je iz reka »Vem, da nič ne vem«

Sokrat ni zapustil svetu nobenega pisnega dela. Vsi njegovi dialogi so povzeti po zapiskih njegovih učencev in preučevalcev njegovega življenja, predvsem Platona, Ksenofona in Aristotela.

Ko so leta 399 pr. n. št. v Atenah zrušili »oblast tridesetih« in ponovno vzpostavili demokracijo, so Sokrata obtožili brezboštva in ga obsodili na smrt z zastrupitvijo. Sokrat je mirno sprejel smrt in izpil čašo strupa iz trobelike ter med pogovorom s svojimi učenci umrl.

8 ZAKLJUČEK

Kot prvo naj povem, da sem vesel, da sem si izbral prav to seminarsko nalogo, čeprav sem sprva mislil, da iz tega ne bo nič, ker na začetku o tem nisem vedel skoraj nič. Seminarska naloga je pripeljala do tega, da sem se veliko naučil o grški filozofiji ter grških filozofih.

9 VIRI IN LITERATURA

<http://sl.wikipedia.org/wiki/Filozofija>

<http://www.educa.fmf.uni-lj.si/izodel/sola/2001/ura/vengar/GRSKA%20FILOZOFIJA.htm>

http://sl.wikipedia.org/wiki/Aristotel#Razdelitev_filozofije

<http://sl.wikipedia.org/wiki/Pitagora>

<http://sl.wikipedia.org/wiki/Tales>

<http://sl.wikipedia.org/wiki/Sokrat>

Magee, B. (2002), *Poti filozofije*. Ljubljana: Mladinska knjiga Založba.